

CIĄGNAĆ (1099) *vb impf*

inf ciągnąć (172). ◇ *praes 1 sg* ciągnę (19). ◇ *2 sg* ciągniesz (10). ◇ *3 sg* ciągnie (211), ciągnie (1);
ciągnie : ciągnie *KochPhaen* (2 : 1). ◇ *1 pl* ciągni(e)my (7), ciągni(e)m (1) *SkarŻyw*. ◇ *2 pl* ciągniecie
(10). ◇ *3 pl* ciągną (89). ◇ *praet 1 sg m* ciągnął(e)m (2). ◇ *2 sg m* -ś, -eś ciągnął (4). ◇ *3 sg m* ciągnął
(295). *f* ciągnęła (8). *n* ciągnęło (12). ◇ *1 pl m pers* ciągnęliśmy, -smy ciągnęli (2). ◇ *2 pl m pers* -
ście ciągnęli (1). ◇ *3 pl m pers* ciągnęli (103). *subst* ciągnęły (4). ◇ *plusq 3 pl subst* były ciągnęły (1).
◇ *fut 3 sg n* będzie ciągnęło (1). ◇ *1 pl m pers* ciągnąć będziemy (1). ◇ *3 pl m pers* będą ciągnęli (1)
SarnStat, ciągnąć będą (1) *PowodPr*. *subst* ciągnąć będą (1). ◇ *imp 2 sg* ciągni (13), ciągnie (2) *Rej*
Zwierz, *BielKron*, ciągn (1) *SienLek*. ◇ *3 sg* niech ciągnie (2). ◇ *1 pl* ciągnimy (3) *BierEz*, *BielSat*,
BielSjem, ciągnimy (1) *LeovPrzepSamb*. ◇ *2 pl* ciągniecie (2). ◇ *3 pl* niech, niechaj ciągną (4). ◇ *con*
1 sg m bym ciągnął (1). ◇ *2 sg m* byś ciągnął (5). ◇ *3 sg m* by ciągnął (27). *f* by ciągnęła (3). *n* by
ciągnęło (2). ◇ *1 pl m pers* byśmy ciągnęli (1). ◇ *3 pl m pers* by ciągnęli (11). *subst* by ciągnęły (1).
◇ *con praet 3 sg m* ciągnąłby był (1). ◇ *impers praet* ciągniono (2). ◇ *part praes act* ciągnąc (56) [cf
też **CIĄGNAĆ** *A sg m*], ciągnąc (3); -ąc *GórnRozm*; -ąc : -ąc *FalZioł* (1 : 1), *MiechGlab* (1 : 1). ◇
part praet act ciągnąwszy (1) *Leop Num* 22/1.

W znac. 1-12 „ciągnąć” użyte jest jako czasownik przechodni, w znac. 13-15 – jako nieprzechodni.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XIX w.

1. *Przyciągać ku sobie za pomocą rąk, sznura itp.; wprowadzać w ruch, wyciągać z dawnego położenia; nadawać kierunek; wlec; verrere Mącz, Calep; trahere Mącz, Cn; tractare Mącz (161) : á także ciągnąć lekko/ á żelazem nie naprośť/ ale tak iżby ciągnąć y na tę/ y na onę łtronę: [...] pľod wyriwała. FalZioł V 33v, V 26, 33v [3 r.], 34; RejZwierz 109; Mącz 460c, d, 485c; SienLek 168; zá pierwřzym rázem gdy ciągnęli Rybitwowie/ trzy mále Rybki wywlekli StryjKron 351; Reprehendo – Nawraczam, wząd cziagne. Calep 914b, 920b, 1113b; KlonFlis E2v.*

*ciągnąć kogo, co [w tym: co czym (2), co za co (1)] (38):*Tedy przywiązawłfy powroz ku ręce/ ciągnęli ią opiéraięcy fie z wielką motzą o krzyż *OpecŻyw* 139; [plastr z saletry] khurcz kthory głowę na zad ciągnie: leczy *FalZioł* III 41b, III 31b, V 18b; *RejRozpr* I4v; *BielKron* 392; *Mącz* 477a; á łam iáko idzie/ thák idzie łznur ciągnąc w koło *GórnDworz* T7; *RejZwierc* 159v, 241v; *KochMon* 32; *SkarŻyw* 599; *Remulco* – Dłupaskiem poiesdzaiącz łodz cziagnę. *Calep* 910b; *Vectarius* – Ten ktori praffé cziagnie. *Calep* 1105a; *WujNT Ioann* 21/6; poki rożczká młoda/ dáie fię náchylic y náwieść gdzie potrzebá/ a vroflą trudno cziagnąć. *SkarKaz* 420a; *KlonWor* 22. *Cf* *ciągnąć kogo z czego, Zwroty*.

ciągnąć kogo z czego (1): A Plácidus mowił/ iłz mu fię zdáło iáko by pľaszcz S. Benedicta ná iego głowie był/ á onego zrzeki cziagnął. *SkarŻyw* 250.

ciągnąć za co (3): Zálož koniowi dwa powrozy ná łzyię/ wwiążyłz ieden do czego/ áłbo komu káz cziagnąć á łam zá drugi cziagnął *SienLek* 168; *KlonWor* 22, 23.

ciągnąć czym (7): *OpecŻyw* 140; *FalZioł* V 33v; *BielKron* 392; *Ductarius funis* Powroz którym cziagną/ to yełť/ Liná. *Mącz* 96a; *Vecticularius*, Ten który kołowrotnym riglem co cziagnie. *Mącz* 477 a. *Cf* »ciągnąć wiosłem«, »ciągnąć włokiem«.

Przysłowie: Ciągnie łyczko poki łtawa *RejRozpr* I4v.

Zwroty: »łuk ciągnąć« = *tendere arcum Vulg, Calag, Cn* [szyk zmienny] (13): Gotuyćie łie przeciwo Bábilonowi wlfyftcy okoliczni kthorzy ciągniećie łuk *Leop Ier 50/14* [przekład tego samego tekstu *BibRadz*], *1.Par 12/2, Ier 50/29; BibRadz Ier 50/14; BielKron 319v; KochSat Cv; GórnDworz K; BudBib Ier 46/9; ModrzBaz 111; Calag 455b; Bo y Apollo łuku bez przeštánia Nie ciągnie/ pilen czáfem y fpiewánia. KochSz A2; BielSjem 21; GrabowSet G2.*

»ciągnąć do siebie, k sobie [kogo, co]« [szyk zmienny] (1 : 1): *Telum manu reciprocare, Strzałę zaś k łobie ciągnąć/ wycięgąc z czego. Mącz 324c; RejZwierc [203].*

»ciągnąć sieć« [szyk zmienny] (2): *TarDuch C8; Lecz drudzy vczniowie przyplłynęli w łodzi [...] ciągnąc sieć ryb [trahentes rete piscium]. WujNT Ioann 21/8.*

»ciągnąć wiosłem« = *wiosłować* (1): *Remigo, Wieść łie ciągnąć/ wiosłem. Mącz 351d.*

»ciągnąć włokiem« (1): *tak żeby czáfu łowienia łtáwu/ włokiem mógl wolno ciągnąć. Strum E4v.*

»ciągnąć wodę« (1): *Studniá nadobnym kftátem z mármoru łpráwiono/ Láńcuchy wodę ciągnąć pięknie przypráwiono. RejWiz 46.*

»ciągnąć po ziemi [kogo, co]« (2): *GrzepGeom B; porwawłzy S. Márká zwiázáli y na łzyię powroz włóżywłzy/ ciągnęli go po ziemi/ błóćie/ y kámienu SkarŻyw 363.*

W przén [kogo, co] (22) : *Opáth to iest Bog/ kthory [...] záfwdy nas ciągnie przes łáfkę/ z nędze grzechu HistRzym 40; á pułzczáy żagle bełpiecznie po wiátru ktory cie ciągnie do portu obiecánego twego RejZwierc 177, 18v; Oná [miłóść] ku mnie ciągnie rogi/ A ia conadáléy w nogi. KochFr 7; Kón zaś o téy dobie Tonie/ á ogón cięgnie Lábęći przy łobie. KochPhaen 22, 24; GrabowSet L; KołakCath B4; á ogon iego ciągnął trzećią część gwiazd niebieskich/ y zrzucił ie ná ziemię WujNT Apoc 12/4.*

ciągnąć za co (3): *Ná zachodzie ciągnie noc zá głowę Chyroná KochPhaen 23. Cf »ciągnąć jako za rękę«.*

Zwroty: »ciągnąć jako za rękę, rękaw« [szyk zmienny] (1 : 1): *ále tám gdzie go náłomne á łwowlne przyrodzenie/ nie ináczey iedno iáko zá rękaw/ ciągnie. RejZwierc 18v, 133.*

»ciągnąć rzemień, torkmysz« = *przebierać miarę w wydatkach* (1 : 1): *Y nie ciągną Torkmyłzu/ poki go nie sftawa RejZwierc 85v; [Panie] W miarę nie názyt ciągnąć rzemień każą. KochFr 10.*

»łuk ciągnąć« = *arcum tendere Vulg, Modrz* [szyk zmienny] (4): *RejPs 55; Leop 4.Esdr 16/13; ModrzBaz 127v; Czárt nań z pieklá łuk ciągnie KochMRot C.*

»ciągnąć za sobą« [szyk zmienny] (4): *CzechRozm 26v; Ponieważ częłto Papieżowie Rzymłcy/ wynóšili fię z Rzy^{mv}/ y kędy indziey miełzkáli/ ciągnąc zá łobą władzą y powagę zwierzchnią NiemObr 53; KochPhaen 21; Ná drugim zaś mieyłcu, [ypsylon] odmienia iuż náture łwoię w diphtong: y iuż nie idzie tępo łámo z łiebie, ále literá druga, która idzie przed nią, ciągnie iá zá łobą, iáko tu, day, niechay JanNKar G.*

Przen (31) :

Zwrot: »ciągnąć kota« = *dać się oszukać, wystawić się na pośmiewisko, ósmieszyć się* [szyk 29 : 1] (30): *RejJóz D5v; RejRozm 401; BielKom F6; RejZwierc 68v; GórnDworz D4, S6; Ółtrzegayże łie mężu/ byś nie ciągnął kotá. BielSat D3 [idem BielRozm 28]; Drapye pochlebcá ielzczę zá żywotá/ A kto mu wierzy bárzo ciągnie kotá. RejZwierc 217, 215, 222, 223, 226, 227v (9); Strum R3; KochFr*

10; *BielSjem* 4; *KochSob* 59 [2 r.]; *BielRozm* 28; Mam z łobą więcéy niż dofyc kłopotá/ A wízytko mi lie zdá [!]/ że ciągnę kotá. *KochFrag* 23.

Z nawiązaniem do rzeczywistej sytuacji, która dała początek ustaleniu się znaczenia tego zwrotu. Stanowił ją żart polegający na rzekomym przeciąganiu przez rzekę kota uwiązanego na sznurze, podczas gdy w rzeczywistości wciągano, co kończyło się wpadnięciem do wody, nie uprzedzonego delikwenta (7): *RejFig* Bb7 [2 r.]; Myły pánie/ dobra to wdy byłá wodá/ przez którą w.m. kotá ciągnął. *Górndworz* Qv, Qv; Nie zażrzy złotnik kowalowi młotá/ Ni temu fuchy co zmokł ciągnąc kotá. *RejZwierc* 224; *KochFr* 10, 94.

Parafraza zwrotu: »ciągnąć kotkę« (1): Kotá lie boifz/ á kotkę miłuiesz. Więc kotá niechcefz/ á chcefz ciągnąć kotkę *KochFr* 46.

a. O zwierzętach pociągowych: iść w zaprzęgu; *hamaxari Cn* (24) : Powiada iże iefth riba wielka/ na dwanaście łokci: iż iey mają dofyc czterzy konie ciągnąć *FalZioł* IV 35a; *GliczKsiqz* F6v; *RejZwierc* 101; Triga, Wóz/ wáług w ktorym trzi konie yeden podle drugiego wprzężeni ciągną/ też konie tyż ifte które ciągną. *Mqcz* 465a, 176d.

Zwroty: »w jarzmie ciągnąć« [szyk zmienny] (3): *RejZwierc* 128v; Hypozygia, Latine subiugalia, Zwierzęta które w yármie ciągną robotne woły. *Mqcz* 161a, 177a.

»ciągnąć w pługu« [szyk zmienny] (2): *RejFig* Cc2; Wołowie y oślowie ktorzy ciągną w pługu [operantes terram] będą ieść vmiełzaną sieczkę y plewy z zgoninami. *BibRadz* Is 30/24.

»woz, w wozie ciągnąć« = *trahere currum Calag* (2 : 1): miał kiedyś leczowego kthory w wozie ciągnąć kuropatw zawiętrzył *Górndworz* P6v; *Calag* 123b; I iuż fwego ízlachectwá wiele ten vroni/ Komu wozá nie ciągnie procesia koni. *KlonWor* 55.

W przén (2) : Diabeł cię niechay prosi/ niech iuż ciągną moje. *KochFr* 133.

ciągnąć co (1): Ciągni tedy [...] ochotnie Arkę Páńfką *LatHar* 513.

Przen: Pracować, ponosić ciężary (3) :

Zwroty: »ciągnąć w (jednym) jarzmie, jarzmo, jarzmem rownym« [w tym: z kim (3)] = *współpracować, współdziałać, być w stosunkach* [szyk zmienny] (2 : 1 : 1): Bądźże moią á ia twoim/ Ciągnimyz tak iármem rownym *BierEz* R; Nie ciągnicie iármá [Nolite iugem ducere] z niewiernemi. *Leop* 2.Cor 6/14; *CzechRozm* 253; *WujNT* Z. zzzz.

»(za)rowno ciągnąć« [szyk zmienny] (4): y thák gdy zá rowno ciągnąć będziem/ iednemu zá wízytki/ horowác nie przydzie. *Górndworz* H4; *BielSat* L4v [idem] *BielSjem* 28; *GostGosp* 36.

Szereg: »robić i ciągnąć« (1): Vrzędnik bączny/ ma też nie z mnieyfszą pracą tego doyżrzeć/ áby Kmiotká doftátecznego [...] dla złego á vbogiego robotniká/ nie tárgał. [...] Rowno máią robić y ciągnąć/ bo tym doftátecznego íkáži/ á łotrá nie nápráwi. *GostGosp* 36.

b. Prowadzić przemocą, wlec, wyprowadzać, kazać wyprawiać się; *abripere, obtorto collo trahere Cn* (13) : ięli ciągnątz niemilofciwie ij bitz/ aby tym rychléy polfedl na miefće Kalwarie *OpecŻyw* 136v.

ciągnąć kogo, co (7): Gdy ie ciągną na zábićie: Czemu owcá idác milczy/ A wieprz zášie sílno kwiczy? *BierEz* C3v; *TarDuch* C2; ciągnęli [trahebant] Iafoná z niektorą brácią do przełożonych miefckich *Leop* Act 17/6, *Cant* 1/3; *SkarŻyw* 363; *LatHar* 152; y nas zá gránicę koronną nigdy nie ciągnąć żadnym obyczáiem *SarnStat* 117.

Zwrot: »jako wołu ku ofierze ciągnąć« (1): ku Annálfowi iako lotra fromotnie wiedli/ [...] iako wolu ku ofierze przed sobą ciągnęli *OpecŻyw* 108v.

W przeni (4): *GrabowSet* N4; Niewola ciągnie/ choć kto nie rad idzie. *KochFrag* 18.

ciągnąć kogo (2): *Diar* 86; ktorými [naukami] ie do piekła ná męki wietzne wiedziecie/ mocą y gwałtem ciągniecie zá sobą *KrowObr* 203v.

c. *Targać, szarpać* [kogo, co] (5): y włoŷy fliczne ciągnąć cierpliwies dopościł [!]. *TarDuch* C3.

ciągnąć za co (4): *RejRozpr* II; *BielKron* 458; Kthory koń mocno łtoi/ á gdy go zá ogon ciągniesz/ á ogon záŷye mocno odwiedzie/ dobry bywa *SienLek* 187; Gdy okrutnik królewską poświęconą głowę Zá włoŷy ciągnął *GórnTroas* 10.

d. *Wydłużać, rozciągać, nadawać cienki podłużny kształt (substancji luźnej); ducere, ductile opus facere, infila diducere, in fila tenuia a. tenuita extendere* Cn (4): iż widział w Rzymie takiego mistrza co szkło rozbierał y ciągnął iako wołk *BielKron* 26v; *Ductilis*, Co sie łatwo da ciągnąć á cienko wczynie. *Mącz* 96a, 384d.

W przeni (1):

Zwrot: »przędę ciągnąć« = *prząść* (1): Gdyż czarne siołtry Zawifną przędę Subtelnie ciągną *GosłCast* 22.

2. *Budować coś długiego (tu o drogach lub odnogach rzecznych)* [co] (4): Napierwey Cefaz [!] Krześcijánki [...] miałyby trzy gościńce ciągnąć/ z Niemcy/ Czechy/ Węgry. *BielSpr* 58v.

Przysłowie: Sibi sapere, O sie łámego sie łtárác/ ná łwoy młyn wodę ciągnąć. *Mącz* 368a; *PaprUp* L2v; Kázdy ná łwoy młyn pilno ciągnął wodę *KlonKr* E2v.

3. *Wchłaniać, wyciągać, wsysać, wysysać (przeważnie o procesach fizjologicznych samoistnych lub wywołanych zabiegami medycznymi)* (31): *FalZioł* V 70v; To też wiedzieć małz/ iż bánka lepiej ciągnie gdy sie ciáło dobrze zágrzeie *Goski* *2; *Oczko* 13v.

ciągnąć co (31): ma czelulć odłpodnią zakrzywi[o]ną iako orzeł/ á ma dziurę w ni[ey] którą ciągnie pokarm *FalZioł* IV 34d, I 125a, V 46v, 60v; iż wilgotność łubtilnieyŷzych potraw richley łtrawiona, ciągnie z sobą wilgoć grubą á nie łthrawną z onych pokarmow grubŷzych *GlabGad* G4v,I3. *Cf ciągnąć co z czego, Zwroty.*

ciągnąć co z czego (8): Theż proch tey Coloquintidy moczenie zził zagniła flegmą y kolerę ciągnie *FalZioł* III 31b, V 60v [2 r.]; *GlabGad* Ev; *Goski* *2; *SienLek* 3v, 16; [rózne rośliny] rośłe/ á rościeniu y włáności łwéy/ łok ciągną: z iednego mieyfcá *Oczko* 4.

Zwroty: »w sie ciągnąć [co] [szyk zmienny] (12): á to iż łłodką rzecz żyły więczy w sie ciągną niźli iaką inŷzą *GlabGad* C7; także z niego pochodzi para zimna [...] y ciągnie ią w sie człowiek dychanim *GlabGad* C8v, Ev, F [2 r.], Gv, H2v (10); Wątroba z żoładką wsię ciągnie wilkości *SienLek* 16, 3v.

»ciągnąć k(u) sobie [co]« [szyk zmienny] (4): A łamy ziarna zeźwane w łciech á przyložone na miełtce wkałzone, wŷelkiego pła iad kłobie ciągnie. *FalZioł* III 25a, III 28c, V 70v; *GlabGad* 14.

»za sobą ciągnąć [co]« (1): tedy łok ón [...] hoyniey płynie/ y zá sobą ognia więcéy ciągnąć/ nierychléy łye zsiáda *Oczko* 9.

4. *Zagarniać, przywłaszcząć, brać sobie; kraść; devivare (in suam domum) Mącz, Cn; harpagere, rapere* Mącz; *clepere, convasare* Calep [co] (15): Pánowie wędzonkę ciągną *RejRozpr* F2v.

ciągnąć z kogo (1): By miely przedać y dziatky Czyągnie żnich dziwne poplatky. *RejKup* b8v.

Zwroty: »na (swoj) pożytek, do pożytku ciągnąć« (2 : 1): *Mącz* 356d; Zadne záprawdę niemoże być baczenie na rzecz [práwiedliwą á vcźciwą/ gdzie wśzytko do pożytku ciągną [omnia ad utilitatem conferuntur]. *ModrzBaz* 20v, 90.

»k(u) sobie, do siebie ciągnąć« (2 : 2): *Mącz* 153b; Lecż prawdźiwey pośługi y vrzędow kościelnych nikt ku łobie ciągnąć nie ma *WujJudConf* 146; Clepo – Kradnę, obieram, kłobie cziągne. *Calep* 206a, 255b; ieśliby káždy z nas cudze pożytki do siebie chwytał y ciągnął coby iedno mógł zágrábić dla łwey korzyści *KlonWor ded* **3v.

Przen (5) :

Zwrot: »do siebie, k(u) sobie, na się ciągnąć« = *przypisywać sobie, uzurpować* [szyk zmienny'] (3 : 2 : 1): Káżda z onych łekt kłobye kolćyol cýągnye *KromRozm III* C2; Omnem in se gloriám derivat, Wśiřtkę sławę ná łię ciągnie. *Mącz* 356d; Lecż prawdźiwey pośługi y vrzędow kościelnych nikt ku łobie ciągnąć nie ma *WujJudConf* 146; Zebyłmy łię my mieli wybijác z posłuszeństwá zwierzchności á łámi iá do siebie ciągnąć. *CzechEp* [394] *marg*, [395]; *WujNT* 93.

5. Posiadać siłę przyciągającą (20) :

a. O przedmiotach konkretnych; *allicere, pellicere ad se* *Cn* [cn] (11) : Tego kamienia mała łtuczka włożona no [!] kamień Adamas: wiąże gi iż żelaza ciągnąć nie może *FalZioł* IV 55d, IV 56a; *GórnDworz* 17.

Zwroty: »k(u) sobie, do siebie ciągnąć« [szyk zmienny] (5 : 1): Ten kamień poranu bywa czudnieyśzy/ á ogień barzo ku łobie ciągnie *FalZioł* IV 51a; Ieft theż rodzaj Magneśow/ kthori ciało człowiecze k łobie ciągnie. *FalZioł* IV 56a; A gdy będzie ten kamień na głowie o włofy tart/ tedy ciągnie k łobie pazdziorko. Iako Magnes żelazo. *FalZioł* IV 57b, IV 46d, 55c; *Mącz* 460d.

»na się ciągnąć« (1): Caecias, Wiatr który chmur á obłoków nie rozbiya/ ále na łie ciągnie *Mącz* 29c.

W przen (1) :

Zwrot: »ciągnąć ku sobie« (1): ŁAkomy grobie/ Vmárłych żłobie/ Ciągnieź ku łobie/ Wśzech/ w káżdey dobie. *WisznTr* 20.

b. O abstraktach (9) :

Zwroty: »ciągnąć ku sobie, do siebie« [*w tym: co* (5)] [szyk zmienny] (3 : 3): *GlabGad* C7; Táž to ieft piękność [...] kthora łwą łwiátłością wzywa/ y ciągnie ku łobie wśzytki rzeczy. *GórnDworz* Mm5v, 17; *RejZwierc* 12v; Czym wielką miłość ludzką on ciągnie do łiebie. *PaprPan* F4; iż rołkoź cielefna wśzytki zmyłły wnątrzne do łiebie ciągnie *SkarKazSej* 661a.

»ciągnąć (ludzkie) oczy za sobą, ku sobie« [szyk zmienny'] (2 : 1): *GórnDworz* 17; żáłośné vbiory/ Moiéy namilśzey cory: Po co mé łmutné oczy zá łobą ciągniećie? *KochFr* 8; *ZawJeft* 47.

»za sobą ciągnąć wzrok człowieczy« (1): Ale porządek/ y ozdoba rzeczy Nieták zá łobą ciągną wzrok człowieczy *KochPs* 27.

6. Torturować przez wyciąganie kości ze stawów; *fidicularum tormento distendere, fidiculis exquirere, adhibere quaestionem a. tormenta, tormentis a. per tormenta quaerere* *Cn* (7) : ręce mu tak motzno okolo

flupa przywiązali. [...] ij tako twardo ciągnęli/ iję sie na iego świętych ręku łkora padala *OpecŻyw* 125v, 139v.

ciągnąć kogo, co (5): gdzie vbogiego człowieká ciało łzárpaia/ tárgaia/ ciągną/ pieką/ męczą/ wiele kroć tylko przy obliczności iednego álbo dwu opiłych Ceklarzow *GroicPorz* hhv; *SkarŻyw* 328, 441; Drugi zęby ścifańwłszy ćierpi boleść mężnie: Choć go nielutościwy ciągnie miłtr potężnie. *KlonWor* 39 *Cf* *ciągnąć kogo czym*.

ciągnąć kogo czym (1): Przed ktorey oczymá pierwey łyny potym mężá kiymi zbiwłszy: ná palách powrozy ciągnąc [!] [...] okrutnik rofkazał. *SkarŻyw* 63.

Szereg: »ciągnąć i męczyć« (1): wznák położyli/ ciągnąc y męcząc go cały dzień *SkarŻyw* 328.

7. Przedłużać trwanie, odwlekać [co] (3) :

Zwrot: »ciągnąć rzecz« [*szyk zmienny*] (3): Verbum pro verbo reddere [...] Verba de verbis trahere, Rzecz z rzeczy ciągnąć. *Mącz* 484c; Abowiem vmyślnie zwykli ciągnąć rzeczy [*extrahunt causas JanStat* 519]/ tak iż nietylko Sędziowie powiatowi/ ále też Krol Ie⁶⁰ M. z Afsełsory łwemi nie w ten czas kiedy chćieli/ ále kiedy Prokuratoróm sie podobáło łądzili. *SarnStat* 571 [*idem*] 788.

8. Skarżyć, sądzić [kogo] (7) : Summo iure agere, Ku zwiefchniemu wyrozumienimu [!] łtatutu kogo ciągnąć á nie wedle łaski álbo łpráwiedliwósci. *Mącz* 178d.

ciągnąć przed kogo, przed co (3): nie chcemy ich na ten czas więcej ciągnąć žalobami swemi przed WKM naszego MP *Diar* 47; *OrzQuin* Aa2v. *Cf* »przed prawo ciągnąć«.

Zwroty: »przed prawo ciągnąć« (1): Item kogoby przeszwyanthczono yłzby pothwarzą na kogo sedl [...] abo go przed prawo czyagnal pothwarnye. *LibLeg* 6/116v.

»do sądow, na, w sąd ciągnąć« [*szyk zmienny*] (2 : 4 : 4): *Diar* 85; *OrzQuin* Aa2v; á ciągną was do poniewolnych łądow wálznych *RejPos* 243v; *GrabowSet* E3.

9. Powodować, przyczyniać się, wywoływać; nastroczać [co] (25) :

ciągnąć do czego (2): który członek nabarziéy z kluby swey wypadłszy/ drugié zá łobą do choroby ciągnie *Oczko* 13, 25.

Zwroty: »ciągnąć z sobą« = *secum trahere* *Modrz* [*szyk zmienny*] (2): *ModrzBaz* 50v; To iest błąd wielki/ y ciągnie z łobą wiele nieprzyłtoynoósci. *SkarJedn* 347.

»za sobą ciągnąć« [*szyk zmienny*] (22): *SarnUzn* B2v; ábowiem by w nailepłszy obyczay tá miłósc byłá/ iednák zá łobą ołławę ciągnie *GórnDworz* Cc, P4v, Sv; *CzechRozm* 26v, 38v, 98, 197v; áby ieden wyłtępek drugiego zá łobą nieciągnął [*ne unum delictum trahat post se alia*] *ModrzBaz* 114v; *Oczko* 13; *NiemObr* 9; *WerGość* 255; *GórnRozm* Lv; Rozumieiać/ iż ten członek [*język*] wiele zá łobą pożytkow ciągnie/ gdy w dobrym rządzie y moderacyey bywa *Phil* G3; ten Czech z Lechem brátem [...] ciągną zá łobą ielcze nieco wátpliwósci *KochCz* A4; *WujNT* 204; *SarnStat* 116, 1067; *PowodPr* 45 [2 r.]; Záтым/ vchoway Boże/ domowe woyny powłtác mogą/ ktore [...] vpadek domu włzytkiego/ y łpułtofzenie zá łobą ciągną *SkarKazSej* 673b, 701a.

10. Odnosić do czegoś, przypisywać, przystosowywać, wykładać, interpretować – zwykle fałszywie, tendencyjnie, naciągając do własnych tez (o opiniach, sformułowaniach lub tekstach); assumere, insimulare *Mącz* (38) : *BibRadz* II 118b *marg*; *Alio* vorsum dixeram non eo quo tu insimulas, W ynlzym łpólób to był rzékł niżli ty ciągniełz/ rozumiełz/ wiedziełz. *Mącz* 394d.

ciągnąc co (30): *KromRozm I M3*; *KrowObr 53v, 140v, 143, 180*; *Mqcz 432c, 511b*; gdzie takim gwałtem ciągną ty łowá/ że fie kázde łowo puka y trzełzczy. *SarnUzn D5*; *ReszPrz 17*; Nie poczytał tego zá drapiełtwo [*Philipp 2/6*]. Y te łowá [...] Budny tak fáłzuię: Nie ciągnął/ ábo nie žádał te⁶⁰ wydárku áby był rownym Bogu: to ięft nie czynił fię Bogu rownym. *WujNT 687*; INDIGENATVS iáko go ciągną, y iáko fie ma rozumieć *SarnStat 484*. Cf *ciągnąc co do kogo, do czego; co na co; co przeciw czemu*, »za sobą ciągnąc«.

ciągnąc co do kogo, do czego (10): co żydowie nie do Iezulá/ ále do Iozuego ciągną/ y iemu to przypifuią *CzechRozm 105, 44v, 105, 109, 142, 177*; poniewáz łowá te ciągnie przeciw łmyłowi prorockiemu/ do przedwiecznego rodzenia łyná Bożego *CzechEp 156, 257, [397]*; y práwá potrzebá [...] y człowieká mądrego ktory by wykłádał práwo/ *ad aequitatem*, to ięft do łufzności ie ciągnąc *GórnRozm Ev*.

ciągnąc co na co (3): *KrowObr 224v*; *GrzegŚm 17*; A przecię Budny z Czechowicem te łowá ciągną ná Oycá á nie ná Syná. *WujNT 828*.

ciągnąc co przeciw czemu (2): Y te łowá haeretycy głupie ciągną przeciw wzywaniu y części świętych *WujNT 699, 563*.

ciągnąc ku czemu (6): przefto tedy piłmo Święte ktorekolwiek porwawłzy fáłzwywie ku łwoim zmyłonym łlubom gwałthem ciągniećie *KrowObr 143, 53v*; Assumere oratores dicuntur aliquid cum quid ad causam faciens assumunt, Nieco ku łwey rzeczy ciągnąc. *Mqcz 432c*. Cf »sobie ku pożytku ciągnąc«, »ku swej myśli ciągnąc«.

Zwroty: »sobie ku pożytku, ku swemu pożytkowi ciągnąc« (*1 : 1*): ále iákośćie inne mieyfćá piłmá łwiętego zwykli wywráćáć/ tak thełz y to mieyfće/ ku łwemu pożytkowi y brzuchowi wywráćáćie y ciągniećie. *KrowObr 180*; Legibus ad quaestum abuti, Práwá łobie ku pożytku ciągnąc/ obráćáć. *Mqcz 511b*.

»na swoje, na swą stronę, ku swej myśli ciągnąc« (*1 : 1 : 1*): *KromRozm I M3*; Tu naprzod obáćz/ iáko ná łwoie ciągnąc nie tym kłtałthem włpomináią tę łentenciá iáko tám łtoi *SarnUzn D5y*; bo też Heretycy toż piłmo ná łwą łtronę ciągną *ReszPrz 17*.

»za sobą [= *na potwierdzenie swoich tez*] ciągnąc [co]« [*szyk zmienny*] (*6*): *SarnUzn F marg, Gv*; *CzechEp 50*; y przywodzi wiele mieyfć/ piłmá Stárego tełtámentu zá łobá ciągnąc *NiemObr 125*; *GórnRozm Hv*; Pánowie zásię Rády Litewłkie łowá tego Artykułu zá łobá ciągnęli *SarnStat 1013*.

a. *Być zdania, skłaniać się [k czemu] (1)* : Niektorzy w mozgu/ drudzy w łercu powiedáli iá być [...] włzáćke ktemu ciągną włzyłcy/ iż dułzá ięft nieiáka moc przyrodzona ku rułzaniu ciáłá. *BielKron 127v*.

b. *Robić aluzje, nawiązywać; alludere Mqcz (2)* : Alludit ad dictum Catonis Frons occipitio prior, Przirzina álbo náłucha/ álbo prziwodzi prziráczá/ ciągnie ku tym łłowóm/ Czóló yęft pierwe niźli tył. *Mqcz 199a*; Przetoż błędow heretyckich ktoremi nas do Żydow ciągnęli/ á mowili iż tenże ięft Oćiec co y Syn/ kóśćioł ś. potępia. *SkarKaz 276b*.

11. *Skłaniać, kusić, wabić, nawoływać, namawiać, pociągąć lub odciągąć; kierować; revocare Mqcz; assuefacere, ducere, hortari Modrz [w tym: kogo, co (87)] (96)* : Kácerzomći przywoita kółcyoł tárgáć/ [...] ludźye zá łobá cyągnąc/ łtrony/ łekty/ á bunty czynić *KromRozm I O4v*; A tak nie chodź iáko

woł tám gdzie ciało ciągnie *RejWiz* 190; *RejPos* 325; iáko inego błędnego źwirzęciá/ ktore tylko tám żywie iáko go iego nieme przyrodzenie ciągnie *RejZwierc* 4, B4v, 148v; *GrabowSet* Lv; Ciągnie każde⁶⁰ rołkołz włafna iego. *WujNT* 329, 329.

ciągnąc do kogo, do czego (49): ciągniełz vporną myłł do fáłzywey zdrády. *RejWiz* 134, 75v, 129v, 133v, 135v; *RejPos* 180; A wżákoż thu do Krákowłkiey ziemie bárzo go zázwdy przyrodzenie ciągnęło *RejZwierc* Aaa, B4, 4v, 21v, 26v, 91v, 151; *WujJud* 102v; *BudNT* c3v; że tákowe kochánie młode ferce do wżelákiey rołpułtności ciągnie [*animos teneros ad molliciem omnem delabi*] *ModrzBaz* 13, 10, 11v, 14v, 71v (8); *NiemObr* 9; *Phil* G4v, R; *OrzJan* 17; *LatHar* 64, 219; *WujNT* 875; *PowodPr* 41, 65; *CiekPotr* 49; *SkarKazSej* 672a. Cf *Ze zdaniem, Zwrot*.

ciągnąc od czego [*w tym: od czego do czego* (2)] (4): *SienLek* T4v; *ModrzBaz* 71v; Fáryzáyłka to bowiem dumá byłá/ Oycámi y Miłtrzámi fię názývác/ ciągnąc lud półpolity/ od iálnych wyrokow Bożych *NiemObr* 82, 9.

ciągnąc k(u) komu, k(u) czemu (27): zálicie niewięcy/ wieczny żywot i niesłkonczoné wefełé/ kłobie ciągnie *MurzHist* M2v, K3v, L3v; *RejWiz* 37 [2 r.], 171; *BielKron* 248v; Si qui mente aetate studiosi venandi fuerint Yefly kogo z młodu ku myslíwłstwu [!] mysl ciągnie. *Mqcz* 105a, 505b; *GórnDworz* C4v, L18v; *RejPos* 54v; *RejZwierc* B4v; *WujJud* 77v; *BudNT* Kk3; *ModrzBaz* 88v; *BielSjem* 28; iż Pan k łobie ciągnie ludzi/ przez słodkość słowá fwoiego *ArtKanc* N20v, L2v, S16v; Iednákié téż obyczáie [...] człowieká ku człowieku półpolicie ciągną *KochCn* B4v; *GrabowSet* X, Yv; *SzarzRyt* B4. Cf *Ze zdaniem*.

ciągnąc na co (7): *RejWiz* 90v; *RejPos* 300v; *RejZwierc* 3v [2 r.], 116; iedno kiedy zupełnie człowiek vmyłłem zezwála ná grzech/ ná ktory go požádlivość ciągnie *WujNT* 787. Cf *Ze zdaniem*.

ciągnąc w co (1): kthore [*ciało*] cie zázwdy co dáley to więcey ciągnie w łprofność grzechu káżdego *RejPos* 180.

Ze zdaniem dopełnieniowym [*w tym z zapowiednikami: k(u) temu* (3), *do tego* (1), *na to* (1); *aby* (4), *że* (2)] (6): *MurzHist* K3; *KrowObr* B4; *RejZwierc* 150; Wżákoż cne vrodzenie ciągnie ich ku temu/ Ze fię tym báwić mułzą co przyłtoi cnemu *PaprPan* L2v, H3; w ktorem éi co żywą/ wżytkie łwoie prace/ łtáránie/ roboty/ pilność y dowćip/ do tego ciągnąc máią/ áby fię onym wżytkim Mięłzczánom [...] ná wżem dobrze wodziło *ModrzBaz* 2v.

Ze składnią łacińską (1): iedni ad clementiam Krola ciągnęli, drudzy ad seneritatem *ActReg* 3v.

Przysłowie: bo trudno tego/ powiedáią/ do tańcá ciągnąc/ kto nierad łkacze. *RejZwierc* 26v.

Zwrot: »ciągnąc do siebie« = *comprehendere* *Modrz* (13): *RejPos* A2v, 29; Iáko nas pan Bog do siebie ciągnie. *WujJud* 67 *marg*, L12; *ModrzBaz* 20; iż ich káżdá łektá ktorych fię námnożyło/ do siebie ciągnie *SkarJedn* 111, 110 [2 r.]; *KochPs* 36; iáko rzecz piękna y droga milcząc łama do siebie ciągnie *SkarŻyw* A3v, 164; *SkarKaz* 347b; *SzarzRyt* A3v.

Szeregi: »namawiac i ciągnąc« (1): Iáko fię go páni potym rozmiłowálá/ iáko go dziwnie ku łvey myłli námawiałá y ciągnęłá *RejZwierc* [203].

»powoływać i ciągnąc« (1): Bo on pierwey nas miłuié [...] y powoływa y ciągnie do siebie *SkarKaz* 347b.

»ciągnąć i przywodzić« (1): wierne flugi Boże mocą y gwałtem/ ná to ciągnie y przywodzi áby fnim wespółek Dijabła [...] chwalili *KrowObr* B4.

»wabić i ciągnąć« (1): ále mię wabi y ciągnie moc y dobroć twoiá do ciebie *LatHar* 219.

»wieść a ciągnąć« [szyk 1 : 1] (2): gdyż krewkość á przyrodzenie nędznego człowieczeństwa nálfzego/ ząwždy nas wiedzye á ciągnie ná powyzlfzenności á ná pochłubki fwiátá tego *RejPos* 300v, 54v.

»ciągnąć a zniewalać« (1): Izali to nie írogie flowo Páná nálfzego/ którym nas do zgody ciągnie y práwie zniewala *SkarKazSej* 672a.

12. Określa pewien proces techniczny (2) :

a. Ciągnąć świece = wyrabiać świece na przemian zanurzając knoty w wosku i wyciągając je (1) : Czáfzcz thich pyenyedzi dala kafzczce nyeyakyey na Glynkach v Nyewyálthi kthora ízwyecze czyagnye myefzkayaczey *LibMal* 1551/163v.

b. Ciągnąć miedź = kuć na cienkie blaszki lub wyciągać w druciki (1) : Regulare aes, Miedź która fie łatwie da ciągnąć/ Rospłáskowác/ wolna miedź. *Mącz* 351a.

13. intransit. Udawać się, podążać, kierować się, wyprawiać się (idąc, jadąc lub płynąc); proficisci *Mącz*, *PolAnt*, *Modrz*, *Cn*; *abire Mącz*, *Vulg*, *PolAnt*; *pergere Mącz*, *Vulg*, *Cn*; *ire, vadere, venire Vulg*, *PolAnt*, *Cn*; *contendere Mącz*, *Cn*; *ascendere, descendere, egredi Vulg*, *PolAnt*; *procedere Vulg*, *Modrz*; *iter facere Vulg*, *Cn*; *adventare, capessere (urbem aliquam), carpere, tendere Mącz*; *ingredi PolAnt*; *prodire (rura) Modrz*; *gredi, incedere, iter agere a. conferre a. conficere a. dirigere, pertendere, petere, redire, tendere cursum, viam facere Cn* (649) : Remulco [...] W máley łódce wielką gálią cziągnę. *Mącz* 351d; *Tendo aliquando, Yść/ yechác/ mknać/ kwápic* fie/ ciągnąć. *Mącz* 444a; *Dare viam alicui per fundum suum, Dopuścić mu ciągnąć przes swą máyetność. Mącz* 492a, 39b, 352b, 444b.

ciągnąć dokąd [w tym: do czego (5), na co (1), „dokąd” (1), „tu” (1)] (8): *Quo diversus abis, Dokąd ciągniesz. Mącz* 104c; *Sermo est eum huc adventare, Powiedáyą że tu ciągnie. Mącz* 386d; *Cum contento cursu in Italiam pergeret, Gdy wielkim pędem do włóch ciągnął/ yechał. Mącz* 444c, 35c, 221a, 296a, 444a, b.

Zwrot: »ciągnąć precz« (1): *Missio, Posłanie też dozwozenie ciągnąć precz Mącz* 225b.

a. Gromadnie (najczęściej o wyprawie wojennej) (617) : *Potim Alexander daley ciągnął dobywaiącz miał á wfi BielŻyw* 152; *MetrKor* 61/224; *HistAl* D3v; *Iedź/ á ciągni [ascende, et vade] forthunnie/ bo dać Pan Bog nieprzyiaćielá w ręce Krolewskie. Leop* 3.Reg 22/15, *Ios* 7/3, *Iudic* 20/19, *4.Reg* 3/9, *1.Mach* 5/17, 10/78; *Z Káfztellanem ma fláchtá ciągnąć. UstPraw* D2v, D2; *RejZwierz* 4v, 21v, 45; *BibRadz Ios* 10/5, *3.Reg* 22/6, 15, *Iudith* 2/10, *1.Mach* 10/1; *BielKron* 28, 64v, 233v, 243, 247 (21); *Mącz* 22b, 55c; *ci nie dáią pláthu iedno ku potrzebie [...]/ gdy íam Cefárz ciągnie z woýlkiem. BielSpr* 51, 6v, 15v, 53, 59v, 65, 68v; *BudBib Num* 10/14, 21/36[22/1], *2.Par* 25/8; *ModrzBaz* 117, 117v; *SkarŻyw* 503 [2 r.]; *StryjKron* 265, 416, 677, 742; *ActReg* 3v; *SarnStat* 129, 135, 301 [3 r.], 302 [3 r.].

ciągnąć do kogo (8): *yífby Czefarz Tureczky [...] íam glową íwa czego boífie uchoway, do nas cziągnął. ConPiotr* 33v; *HistAl* G8; *Krol Fráncufki wyciągnáwízy z Niemiec/ czynił ízkodę w Lucemburfskim kráiu [...] potym do Atrebáteńfkich ciągnął BielKron* 236v, 48, 157v, 202, 255v, 373.

ciągnąć k(u) komu (8): gdy odciągnęli ná dziewięć itáiani/ y ciągnęli drogą [*iter facrent*] ku Timoteuśowi/ podkáło íe ínim Arábczykow pięć tyfięcy mężow *Leop 2.Mach 12/10; BielKron 91, 202v, 250v, 352v*; Postquam tendere ad se, Romanas naves vidit, Yáko skoro obaczył że k niemu Rzymskie łodzie ciągnęli/ ízli. *Mącz 444a; BielSpr 20; ActReg 61*.

ciągnąć przeciw(ko) komu, przeciw czemu (94): *BielŻyw 160; HistAl F7v, G6, H4; Leop Iudith 5/24, 2.Mach 12/20, Luc 14/31*; Sennácheryb ciągnie przeciw Kroleśtwu Iudńkiemu. *BibRadz 4.Reg 18 arg, Ios 10 arg, 3.Reg 15/17, 4.Reg 7/6, 18/9, 2.Par 35/20, 21, 1.Mach 46/48*; Dowiedzyał íe tego Alexánder/ ciągnął przeciw Dáryuśowi íkokiem *BielKron 125, 11v, 45v, 47v [2 r.], 54v, 55 (58); GórnDworz Bb7; BielSpr 9, 25v, 47, 58; BudBib 2.Par 16/1, 36/6, Iudith 6/1, 1.Mach 5/39; ModrzBaz 102v*; bo íłyżał íż Krol Sigmunt przeciw íemu ná odfięz ciągnął *StryjKron 717, 130, 165, 190, 225, 235 (10); CzahTr Ev*.

ciągnąć na kogo, na co (29): *ConPiotr 35; HistAl Av; Leop 2.Mach 8/18; RejZwierz 12v, 38v; BibRadz 2.Mach 12/6*; żechmy niechćieli z Ferdynándem na Kurfirítá ciągnąć *OrzRozm L2v, N3v*; O Skánderbegu gdzieś íeft/ pośluchay máło ná kogo ciągniefz *BielKron 252v, 88v, 102v, 202, 207v, 230 (14)*; Chybábyś ty chćiał ciągnąć na tátárkie Ordy. *Prot Cv; RejPos 64; BielSat G2v; BielSpr 37v; StryjKron 120, 235; BielSen 16*.

ciągnąć po kim [= w ślad za kim] (4): *BielŻyw 153 [2 r.]*; Ale náłzy po nich ciągnąć/ mieli ínimi kilko bitew pośtronnych *BielKron 417, 347v*.

ciągnąć za kim (37): *Leop 1.Mach 5/33*; zánimi też niedáleko Amurat Othoman z wielkim woýłkiem ciągnął *BielKron 247, 11v, 72v, 131, 202, 228v, 229 [2 r.] (28); Mącz 196b; SkarŻyw 481; StryjKron 46, 310, 497, 787*; Ciągnąć za Maximilianem są wielkie impedimenta. *ActReg 5v, 4v*.

cum inf (13): *BibRadz 4.Reg 3/21, I 253c marg*; A gdy ciągnął Ieruzálem dobywác pod Sáráceny/ przyślá Nowiná íż brát Mángo Can vmárl *BielKron 439, 57, 192v, 244, 309, 311v (11)*.

Ze zdaniem celowym [aby] (8): ktory [*Turek*] tak się ogłósięł, że na przysze lato ze wszyćką mocą swą ciągnie, aby ostatek węgierskiej ziemie opanował *Diar 23*; ciągnęli áby zwiedli bithwę z Izmáelem *BibRadz Ier 41/12, 1.Reg 26/2, 1.Par 18/3; BielKron 69v, 252, 255, 354v*.

ciągnąć dokąd [w tym: do czego (230), ku czemu (33), w co (19), pod co (15), na co (12), „tam” (4), „gdzie” (4), nad co (1), za co (1)] (319): *BielŻyw 149, 155, 160*; gdy Iuhrowie ciągnęli ku bialemu iezioru tedy widzieli na granici bialey Rufi obraz ieden lodowy *MiechGlab *4v, 6 [2 r.], 9, 17, 47, 53, 56*; y cziaгнаłem ze wżitkym woýłkiem íwim wzyemye wegierfką. *LibLeg 10/146v*; Potym poruśzywśy íe s íwym zaśtępem ciągnął ná ono mieýfce gdzie Porus leżał *HistAl H7v, Dv [3 r.], D4, F3v, G6, G6v (11); GliczKsiąż K8; Leop 1.Reg 25/1, 1.Mach 5/20, 21, 29; UstPraw D2v; RejZwierz 37v*; Wroćil íę z Medyiey y Perfyiey zwoyłki krolewńkiemi ktore były tám ciągnęły z nim *BibRadz 1.Mach 6/56, Deut 1/43, 2.Reg 26/2, 3.Reg 22/6, 12, 15 (11); OrzRozm N3v*; Abíálon zebrawśy lud ciągnął zá Dawidem zá Iordan *BielKron 72v*; Krol Ferdynánd róskazał ludu pośpolithemu w Tyrolńkim Grabńtwie zbroynie do Eniponthu ciągnąć *BielKron 226v*; ciągnął zetrzemi íthy ludzi pod zamek Kroią *BielKron 243v*; íż Papież Eneás Silwius ciągnie z wielkim ludem Krzyżakow/ y íłużebnych wodą y ziemią do Epiru *BielKron 254v*; Krol Bolesław [...] ciągnął przeciw íemu nád Bug rzekę *BielKron 345v*; przyplýnął napierwey do wyńpow Kánaryíkićli/ potym do Heśperydum ciągnął

BielKron 445v, 54v, 55 [2 r.], 56v, 57, 61v [2 r.] (200); *Minyae*, *populus Boeotiae et Thessaliae*, Z którego ludu ci byli którzy w łodzi Argo do Troyey ciągnęli. *Mqcz* 223b, 21a, 430d, 444a; ciągnęmy do obozã *LeovPrzepSamb* b4v; Rotmiŝtr z ieden ciągnąc z rothã fwą ná grãnice/ miał nocleg w Biŝkupiey wŝi *GórnDworz* R4v; fthãd go łãcniey pożyć/ niŝ tãm dãleko ciągnãc *BielSpr* 59v, 48, 59 [2 r.], 59v [2 r.], 66v, 67v; *BudBib Gen* 12/9, *Num* 10/29, 14/25, 2.*Par* 25/11; *BudNT Act* 26/12; *SkarŻyw* 501; Więc gdy gdzie mieli ciągnãc/ dwã łodz iednã nieŝli *StryjKron* 250; dowiãduiãc fię/ ieŝliby przyiacielŝkim albo nieprzyiacielŝkim obyczãiem ciągnãł do Wołoch *StryjKron* 672, 81, 100, 120, 121 [3 r.], 130 (47); *KochJez* Bv, B3v [2 r.]; *GórnRozm* Mv; *ActReg* 3v; *Phil* C4; Ieŝliŝ tedy fãchmy pielgrzymy/ y do onego miãłtã ciãgniemy/ gdzie P. Bog nãŝ mieŝzka *WysKaz* 5, 11; Szlãchtã z Powiãtów z fwãmi Kãfztelany ná mieyŝce poŝpolitëy woynie nãznãczonã niech ciãgnie *SarnStat* 301; *KmitaSpit* C3v.

ciągnãc skãd [w tym: z czego (17), „stamtãd” (5), „stãd” (4), od czego (3), „odtãd” (4), „skãd” (1)] (31): *BielŻyw* 149; *HistAl* K7; RVÍŝywŝfy fie y ciãgnãwŝfy [*Profectique*] ftãd ŝynowie Iŝrãelŝcy/ połozyli fie ná polach Moãbŝkich *Leop Num* 22/1, *Iudic* 9/43, 1.*Mach* 5/36; A wŝzãkŝe z grãnic kroleŝtwã nãŝzego niewinni ciãgnãc *UstPraw* D2, D2; *BibRadz Ios* 10/9; *BielKron* 48, 95, 158v, 191v, 192v (17); Byli teŝ kowale co niedŝwiadki czynili ŝelãzne/ [...] ktore po polu kłãdli w tãiemne mieyŝcã/ skãd nieprzyiaciel ciãgnãł *BielSpr* 9; Y ciãgnęli od gory Iehowy drogã trzech dni *BudBib Num* 10/33, *Num* 33/8; *StryjKron* 487, 522; *KochJez* B3v.

ciągnãc którãdy [w tym: przez co (40), czym (5), nad czym (4), imo co (2), „kãdy” (2), w czym (1), „kotrãdy” (1)] (55): *MiechGlab* 6, 17, 39, 56; Caŝtellãn onego powiãtu wktorem ludzie ciãgnã ma pilnie opatrzcã wedlug ŝtatutu ktorego ma bydŝ yŝtothnie wypelnienie *ConPiotr* 32; *HistAl* M2; *BibRadz I* 235c marg, 358c marg, *Judith* 2/11, 13; Potym tenŝe gdy przez puŝtynie beŝwodne ciãgnãł/ woŝko/ y on ŝãm prãgnieniem vmierał *OrzRozm* N3v; proŝzãc ich/ áby przez ŝwoie krãiny niedopusŝili ciãgnãc ich nieprzyiãcielo^m *BielKron* 226, 46v, 191v, 202, 215v, 221v (24); Drudzy ŝã co przed Cefãrzem przodkiem chodzã dniem albo dwiemã/ ci to z drogi ŝprzãtãiã kãdy ma ciãgnãc Cefãrz *BielSpr* 53, 9, 59; Iutro wrocŝcie fię á ciãgniãcie ŝobie wpuŝzczã drogã morzã Suffŝkiego. *BudBib Num* 14/25; *SkarJedn* 254 [2 r.]; Litwã przez Mãzowŝe ciãgnãc plundruie. *StryjKron* 406 marg, 81 [2 r.], 91, 120, 121, 406; Nãd tãŝ Lowoãiã woŝko kilkã dni ciãgnęło *KochJez* B3v, B2; Strzelby więc y kotrãdy ciãgnãc nie resolwowało ŝiã. *ActReg* 11; *SarnStat* 366, 902, 904; Przyŝlŝo mu [*Hekulesowi*] ciãgnãc imo Kãkuŝowe progi *KlonWor* 23.

W charakterystycznych poŝãczeniach: *ciągnãc z (wielkim) ludem* (38), (z) (wielkã) mocã (mocami) (19), z woŝkiem (4); *ciągnãc wodã a. morzem i ziemiã* (9), *ciągnãc zbrojniã* (2); *ciągnãc ŝwojã głowã* (3), *ŝwojã osobã* (2); *ciągnãc pozãd* (1), *przodkiem (z przodku)* (3).

Zwroty: »ciãgnãc w drogã« (1): Niech tych gęŝi przeŝtãnã/ ciãgnãc w drogã goniã. *RejZwierz* 102v.

»ciãgnãc na pomoc, ku pomocy« [szyk zmienny] (7 : 1): powiãdãiãc/ iŝ im ku pomocy ciãgnie wiele ludzi przez Frãnknoã [!]. *BielKron* 202v, 89v, 235v, 403v; Currere subsidio Ná pomoc ciãgnãc. *Mqcz* 73d; Ire opitulatum, Ku pomocy ciãgnãc. *Mqcz* 104b; *BielSpr* 41, 41v.

»ciągnąć ku potrzebie, bitwie, potykaniu« [szyk zmienny] (2 : 1 : 1): *HistAl* G8; ciągni ze wźemi krześciani ku potrzebie tey z woyskiem swoim *BielKron* 254, 56v; lecz y oloba twoia niech ciągnie ku bitwie [et facies tua vadat in bellum]. *BudBib* 2.Reg 17/11.

»precz ciągnąć« (2): rozumiał tak Faraó krol/ iż Zydowie precz ciągną *BielKron* 30v, 315.

»ciągnąć na wojnę, potrzebę wojenną, wojenną wyprawę« = *in expeditionem educi* *Modrz*; *ire ad bellum a. ad praelium* *PolAnt* [szyk zmienny] (17 : 1 : 1): *Leop* 3.Reg 22 arg; S tymi co ciągną na wojnę łzkodę czynią/ Hetman [...] może łprawiedliwość vczynić. *UstPraw* D2v, D2 [2 r.], D3; *BibRadz* 3.Reg 22/6, 15, 1.Par 12/19; *Mącz* 196b; Gdy łam Cefarz swoią głową ma ciągnąć na potrzebę woieną *BielSpr* 51; *ModrzBaz* 114; *StryjKron* 290, 747; aby Káłztelan gdy będzie miał na woieną wyprawę [...] ciągnąć [ad bellicum expeditionem [...] prosecturus *JanStat* 715]/ cztérzy á namniéy trzy dni na mieyscu [...] czekał. *SarnStat* 302, 432, 447, 493, 902 marg, 903.

Szereg: »iść i ciągnąć« (1): Y ciągnął Abram idąc y ciągnąc [eundo, et proficiscendo] ku południu. *BudBib* *Gen* 12/9.

b. *Pojedynczo* (17) : á łkrzynia przymierza Iehowy ciągnęła przed nimi [proficiscebatur ante eos] drogą trzech dni *BudBib* *Num* 10/33; Słonce też włchodzi y záchodzi/ á do mieysca łwego ciągnie gdzie włchodzi [ad locum suum transit ubi oritur. Vadit ad meridiem]. *BudBib* *Eccle* 1/5.

W przén (2) : A Bowiem pátrzay iáko Cnotá/ Rozum/ á Fortuná dáleko roznemi gościńczy od łiebie ciągną *RejZwierc* 22; *KolakCath* B4.

a. *Wznosić się lub opadać* (11) : Ten co go viadł pies wścikiy/ á ku łercu mu iad ciągnie/ boi łye wody bárzo *SienLek* 151v.

Zwroty: »ku dołu, na doł ciągnąć« [szyk zmienny] (3 : 1): ale iże wźelka rzecz ciężka ku dołu ciągnie, przeto y ona flegma gruba á ciężka ku nogam łchodzi *GlabGad* Iv, D6, G7, Kv.

»ku gorze, wzgorę ciągnąć« [szyk zmienny] (2 : 2): Iakoż tego iest znak w płomieniu ogniowym ktory zawłze klinem ku gorze ciągnie *GlabGad* H7, D5v, G7, H7.

»ciągnąć k(u) ziemi« [szyk zmienny] (2): kámién k zyemi ciągnie *RejZwierz* 115v; gdy duch chce ku niebu/ á ciało ciągnie ku ziemi. *LatHar* 603.

β. *Wynosć się, idź do diabła* [w imp] (2) : A ten zá nim z máczugą/ ciągnisz iuż do ognia. *RejFig* Bb5; iuż tám ciągni/ y s swoimi łkoki *RejZwierz* 121.

14. *intransit. Dążyć, zmierzać, skłaniać się, mieć za cel, starać się* (34) : *BielKron* 200; Congruenter naturae convenienterque vivere, Wedle tego yáko przirodzenie ciągnie á yáko yey zdrowie nie łie żyć. *Mącz* 482a; *SkarŻyw* [282].

ciągnąć ku czemu (17): ku łmierci ciągnie przirodzenie *BielŻyw* 55, 146; iż wźelka rzecz łtworzona záwłze ciągnie ku dołkonołoci łwey. *GlabGad* A4v, L8v, O6; *RejWiz* 89; Olbrycht z Brandeburgu/ bacząc iż ku zgodzie Mauryc ciągnie/ niepodobáło łie mu to *BielKron* 236v; *BielSpr* 57v; *PaprPan* Y2v; *BielSjem* 10; *ArtKanc* F10; Bo wiára/ y práwo [...] zda łye iż oboie ku iednému kréfu ciągną to iest/ ku vtwiárdzeniu/ y bełpieczeńłtwu rzeczypólpolitych *KochWr* 22; *WujNT* 705. Cf *Ze zdaniem*.

ciągnąć do czego (12): Záwłdy do tego ciągni co iest ku dołremu *RejWiz* 37, 78v; ábowiem áni robotá/ áni mył/ áni náuká/ áni mądrość iest w piekle/ do ktorego ty ciągniesz. *BielKron* 81v;

MycPrz I A2; *WierKróc* B2; *KochWr* 23; *WujNT Rom* 7 arg; *WysKaz* 11; do tego końca ciągnie to zwierciadło fortelow ludzkich y ten worek Iudałzow. *KlonWor ded* **3v. Cf *Ze zdaniem, Fraza*.

Ze zdaniem celowym [w tym z zapowiednikami: *k temu* (3), *do tego* (1), *na to* (1); *aby* (5), *iż* (1)] (6): Przeto wżelki ma ciągnąć aby miał mądrość *BielŻywGlab nlb* 14, *nlb* 14; *GlabGad* L8v; Ktemuć ciągną ci/ áby Tureckiego Bogá wwiędli miedzy Krześciany *GrzegRóżn* B2; Studet rem ad arma deduci, Ná to ciągnie áby z tego woyná vrosła. *Mącz* 423b; Przyrodzenie do tego ciągnie [*Fert hoc rerurn natura*] [...] / iż káždy człowiek ma tych z ktoremi towárzyfkie żywie *ModrzBaz* 25v.

Przysłowie: *Náturá cyągnie do śwego*. *RejWiz* 171 marg [*idem*] Cc8.

Szereg: »ciągnąć a mieć się« (1): boć wffelka rzecz ku śwemu końcowi pewnemu cyągnye y ma fie. *GliczKsiąż* Ov.

15. intransit. *Być podobnym, bliskim (o kształcie i barwie)* (3) :

ciągnąć ku czemu (2): Tkież [!] gdy czała głowa okrągła, godzi fie aby też częfci iey to ieft, członki ku okrągłości ciągnęły. *GlabGad* B8v; ieftli ona czyrwoność ciągnie ku śmiadości, zpaloną krew vkazuje. *GlabGad* P2v.

ciągnąć na co (1): *Languescente colore in album*, Przebiyájąc álbo ciągnąc ná białą fárbę. *Mącz* 183d.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (4) : *Derivo*, Prowadzę wodę z kąd/ álbo do kądkolwiek. Et *Metaphor*, Ciągnę/ wiodę/ przywodzę. *Mącz* 356d; *Extringo* [...] Z wierzchu ciągnąć. *Mącz* 421d; Greckie słowo *Ago* [...] nie iedno Láciniom Arbitror/ á nam domnimam álbo poczytam znaczy/ ále y owłzem częścicy známionuie/ żądam ciągnę/ żonę albo pedzę/ wiodę *BudNT* Kk3; *Calep* 1077a.

Synonimy: **1.** *wlec, włoczyć*; **c.** *targać*; **4.** *garnąć, kraść, porywać, rozchwycać, wydzierać*; **6.** *męczyć, szarpać*; **10.** *wykładać*; **b.** *natuchać, przyraczać, przywodzić, przyrzynać*; **11.** *kusić, namawiać, nęcić, przywodzić, wabić, wieść*; **13.** *brać się, iść, jechać, kwapić się, mknąć, postępować, pośpieszać, udawać się, wyruszać*; **14.** *chcieć, mieć się, pragnąć*.

Formacje pochodne: *dociągnąć, naciągnąć, nadciągnąć, obciągnąć, ociągnąć, odciągnąć, pociągnąć, podciągnąć, powściągnąć, powściągnąć się, pozawściągnąć, przeciągnąć, przyciągnąć, przyciągnąć się, przyściągnąć, rozciągnąć, rozściągnąć, spowściągnąć, ściągnąć, uciągnąć, wciągnąć, wściągnąć, wyciągnąć, zaciągnąć, zawciągnąć, zawściągnąć; dociągać, naciągać, nadciągać, obciągać, ocięgać, odciągać, pociągać, podciągać, powciągać, powściągać, pozaciągać się, przeciągać, przepociągać, przyciągać, rozciągać, ściągać, uciągać, wciągać, wściągać, wyciągać, zaciągać, zapowściągać, zawciągać, zawściągać; przeciągować*.

Cf **CIĄGNĄCY, CIĄNIENIE, CIĄGNION, CIĄGNISKORA**